

Industrijska baština još nije prepoznata kao resurs razvitka

Rijeka je bogata kulturnom baštinom, posebice industrijskom, a većina industrijskog naslijeđa u privatnom je vlasništvu. Briga za baštinu mora biti odgovornost sviju - i lokalne uprave, i vlasnika koji je posjeduju

**Nela VALERJEV OGURLIĆ
Snimo Sergej
DRECHSLER**

RIJEKA ▶ U povodu Dana europske baštine jučer je u Gradskoj vijećnici, u organizaciji Grada Rijeke i Konzervatorskog odjela Ministarstva kulture u Rijeci, predstavljeno nekoliko važnih programa zaštite i očuvanja kulturnih dobara u Rijeci, a potom je organiziran i obilazak tri realizirana projekta: Arheološkog parka Principij, Case Veneziane na Dolcu te stogodišnjih secesijskih dizala obnovljenih u Grohovčevoj ulici.

Obilasku kulturnih dobara prethodila su uvodna izlaganja arhitekta Nenada Fabijanića, autora nagrađenog projekta uređenja Arheološkog parka, Nikoline Radić Štivić iz Odjela gradske uprave za kulturu koja je predstavila program sanacije i obnove pročelja sredstvima spomeničke rente u Rijeci te Gordane Sobote Matejčić iz Konzervatorskog odjela Rijeke koja je govorila o riječkim povijesnim dizalima.

Na otvorenju skupa okupljenima su se obratili gradonačelnik Rijeke Vojko Obersnel i pomoćnica ministra kulture Sanja Šaban, a potom su se pročelnica Konzervatorskog odjela Biserka Bilušić Dumbović i pročelnik Odjela za kulturu Ivan Šarar osvrnuli na programe zaštite baštine, svatko sa svog aspekta djelovanja.

Obnova Lansirne rampe torpeda

Rijeka je, kako je istaknuo Obersnel, grad bogat kulturnom baštinom, a posebice industrijskom koja iziskuje izuzetno velika financijska sredstva i iznalaženje odgovarajućih modela upravljanja. Većina industrijskog naslijeđa u privatnom je vlasništvu, ali se zbog njezina stanja u pravilu

proziva gradska uprava.

S prisjećanjem na Roberta Whiteheada, vlasnika Tvornice torpeda, u čijem je vlasništvu bila i Casa Veneziana, gradonačelnik je rekao da Grad zajedno s Lučkom upravom priprema projekt obnove Lansirne stanice torpeda koji će biti kandidiran na natječaj za financiranje iz EU fondova.

Sanja Šaban je podsjetila kako je ova godina proglašena godinom industrijske i tehničke baštine. Tim povodom Ministarstvo kulture je u zagrebačkom Muzeju Mimara organiziralo izložbu »Industrijska baština Hrvatske: baština kao gospodarsko-razvojni resurs«. Dio izložbe posvećen je riječkom Metropolisu, monumentalnom sklopu povijesnih lučkih skaldišta, jednom od najznačajnijih takve namjene. Organiziran je i okrugli stol na kojem je upravo Rijeka apostrofirana kao grad koji se kvalitetno odnosi prema industrijskoj baštini, a istaknut je i primjer Siska, jer su oba grada uočila potencijale industrijske baštine i imaju spremne projekte koji se mogu kandidirati na EU fondove radi njezine revitalizacije.

Casa Veneziana - obnovljeno pročelje, ali ne i svi prozori, stubište, ulazni atrij

Ovogodišnji Dani europske baštine u Hrvatskoj se održavaju od 21. rujna do 3. studenog. Kako je podsjetila Biserka Dumbović Bilušić, riječ je o manifestaciji koja želi promovirati vrijednost kulturne baštine i učiniti je vidljivom javnosti.

Primjeri revitalizacije

Prema njezinu sudu, riječka industrijska baština još nije prepoznata kao resurs za svekoliki razvitak, ali je priprema faza brojnih projekata obnove industrijskog naslijeđa uz relativno dobru fazu, pa u dogledno vrijeme možemo očekivati i njihovu realizaciju. Kao primjere navela je projekte revitalizacije kompleksa bivše tvornice »Rikard Benčić«, obnove Lansirne rampe torpeda ili prenamjene područja Ina Rafinerije na Mlaci u znanstveno-tehnološki park.

Napomenuvši da veliki projekti revitalizacije industrijskog naslijeđa podrazumijevaju složene multidisciplinarnе procese koji mogu dati rezultat tek nakon desetljeća, naglasila je i to da brigu za baštinu ne možemo promatrati samo kroz odgovornost malo-

Ima pripremljenih programa, čekaju se natječaji - neki od sudionika skupa u Gradskoj vijećnici

brojnih konzervatora. Ona mora biti odgovornost sviju nas: lokalne uprave, građana i vlasnika koji je posjeduju.

Prema riječima Ivana Šara-

15 milijuna
Grad je u realizaciju uređenja Arheološkog parka uložio više od 15 milijuna kuna

13 milijuna
Od 2006. do danas realizirana su 33 programa sanacije i obnove pročelja i krovova zgrada. Iz spomeničke rente za to je izdvojeno 13 milijuna kuna

ra, industrijska baština po mnogočemu je netipična. Ona nije lepršava i lijepa poput renesanse, niti skladna poput antike. Ona nosi puno uspomena s kojima nije lako barata, jer podsjeća na propast industrije i vrijeme rada koje nije kao danas. U Rijeci je ima dovoljno za deset gradova, a vrijeme nije naklonjeno njezinoj obnovi ni na lokalnoj, ni na državnoj, ni na europskoj razini.

No, unatoč tome Grad je puno napravio za svoju baštinu, i kroz program sufinanciranja obnove pročelja u koji je do danas uloženo oko milijun i pol eura, i kroz uređenje Arheološkog parka i kroz pripremu projekta revitalizacije »Benčića« koji čeka raspis odgovarajućih natječaja za financiranje iz EU fondova.

Arhitekt Nednad Fabijanić svoje je predavanje posvetio slobodi stvaranja i pokazao niz projekata obnove baštine od Norveške, preko Njemačke, Francuske, Španjolske i Portugala do Hrvatske u kojima je ostvaren kreativan dijalog novog i starog. On se nada da će na sličan način biti dovršeno uređenje Arheološkog parka za koji je nagrađen nagradom »Bernardo Bernardi«, ali na njemu još nije posve dovršio posao zbog kuće »K« oko čije se obnove ne može sporazumjeti s konzervatorima.

U obilasku Arheološkog parka o važnosti lokaliteta koji čuva ostatke kasnoantičkog vojnog zapovjedništva iz 3. stoljeća govorili su arheolozi Nino Novak i Josip Višnjčić. Grad je u realizaciju njegova uređenja uložio više od 15 milijuna kuna.

Liftovi i pročelja

Govoreći o povijesnim riječkim dizalima, Gordana Sobota Matejčić je naglasila da obnova dva secesijska dizala u Grohovčevoj ulici 1 i 3 predstavlja pionirski pothvat u Hrvatskoj. Dizala se nalaze u poslovno-stambenoj zgradi izgrađenoj 1914. prema projektu Luigija Lupisa za Milosrdno dječje prihvatilište. U njoj je osim dizala postojao i

sustav za centralno usisavanje, centralno grijanje, vešeraj i portirnica telefonski povezana sa stanovima. Prema dosadašnjim saznanjima Rijeka je imala više od 30 povijesnih dizala, a nakon Dugog svjetskog rata djeci je omiljena zabava bila vožnja u njima. No, zbog sigurnosnih razloga većina ih je bačena osamdesetih godina, nakon što je jedan stanar propao u bezdan ulazeći u lift. Do danas ih je u Rijeci ukupno sačuvano šest, a najstarije i najvrjednije nalazi se u zgradi Sambalino-Plöech u Supilovoj ulici. To dizalo je i najstarije u Hrvatskoj. Sačuvana mu je ne samo kabina nego i stroj, pa čak i originalna tehnička nacrt koji se čuva u Državnom arhivu Rijeke.

Pred obnovljenim pročeljem Case Veneziane, o nekadašnjoj poslovno-stambenoj zgradi Roberta Whiteheada iz 1888., govorila je Lilian Stošić iz Konzervatorskog odjela. Zgrada je djelo tršćanskog arhitekta Giacomina Zamattia koji je u Rijeku došao na poziv gradonačelnika Ciotte da bi nadzirao izgradnju kazališta. Nadzirao je i gradnju Palače Adria, a zapadno od povijesne jezgre Rijeke urbanistički je i arhitektonski oblikovao dvije potpuno nove gradske četvrti: Dolac i Brajdu. Između ostalog, projektirao je i zgradu Filodramatike. Premda je pročelje Case Veneziane obnovljeno, konzervatori nisu posve zadovoljni jer dio stanara još nije zamijenio PVC prozore drvenima. Trebalo bi urediti i stubište te ulazni atrij oslikan florealnim motivima.

Prema riječima Nikoline Radić Štivić, u sklopu Programa sanacije i obnove pročelja i krovova zgrada na području zaštićene urbanističke cjeline grada od 2006. do danas realizirana su 33 programa. Iz sredstava spomeničke rente za to je izdvojeno 13 milijuna kuna, a rezultati govore da spomenička renta nije namet već benefit.

Kišni obilazak Arheološkog parka - posao još nije u potpunosti dovršen